

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE ÖRGÜN VE YAYGIN MESLEKİ TEKNİK EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİ

Doç.Dr.Mualla Ulusavaş

Dokuz Eylül Üniversitesi , Buca Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü , Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

ÖZET

Bu çalışmanın amacı , Türkiye'de mesleki - teknik eğitim sisteminin başlıca sorunlarını belirlemek ve bu sorunların çözümüne katkıda bulunabilmektir . Uluslararası Çalışma Örgütü ve Avrupa Birliği'nce kabul edilmiş temel ilkelerin ışığında , seçilmiş bazı Avrupa sistemlerindeki (Finlandiya , İsveç gibi) mesleki-teknik eğitim hareketlerini , Türk Eğitim Sistemindeki uygulamalarla karşılaştırma yöntemiyle bazı öneriler geliştirilmiştir . Çalışmanın sonunda bu öneriler Türkiye'de mesleki -teknik eğitimin gerek yetişkinler gerekse özellikle çocuk ve gençler bakımından 1994 'de Türk Hükümetince imzalanmış olan "Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi"ne dayalı olarak geliştirilmesine yönelik sunulmuştur .

Anahtar Sözcükler : Eğitim , Mesleki-Teknik Eğitim , Türkiye'de Eğitim

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the main problems of the System of Vocational - Technical Education in Turkey and to contribute to the solutions of these problems . In the light of some basic principles accepted by European Union and International Labour Organisation ; by comparing vocational - technical education acts in some selected European systems such as Finland , Sweden with the acts in Turkish System of Education , the study has been resulted with some suggestions for the development of vocational -technical education in Turkey for both adults and especially youngs , based on "The International Convention on the Rights of the Child" signed by Turkish Government in 1994 .

Key Words : Education , Vocational - Technical Education , Education in Turkey .

GİRİŞ

Türk Eğitim Sisteminde örgün ve yaygın mesleki teknik eğitimin yeterince gelişmediği , özellikle ara insangücü gereksinmesini karşılayabilecek düzeye ulaşmadığı gözlenmektedir . Mesleki - teknik eğitim programlarının başlangıç noktası , ülkedeki insangücü gereksinmesinin nicelik ve nitelik yönünden saptanmasıdır (Alkan , 1988) . İnsangücü çalışmaları yalnızca ulusal değil , bölgesel , yöresel , kurumsal düzeylerde de , en geniş anlamda küresel bir bakış açısıyla sürekli olarak yapılmalı ve mesleki eğitim etkinlikleri bu gereksinmelerin ışığında planlanmalıdır .

AMAÇ

Çalışmanın amacı , örgün ve yaygın eğitimin gelişim engellerini saptamak , bu engellerin ortadan kaldırılmasını ve örgün -yaygın mesleki - teknik eğitim bütünleşmesini / birlikte gelişmesini sağlayacak çözüm önerileri sunabilmektir .

YÖNTEM

İlgili kaynaklardan Türkiye'de geçmişteki ve bugünkü mesleki - teknik eğitim uygulamaları , bazı Batı ülkelerindeki gelişmiş mesleki - teknik eğitim uygulamaları ile karşılaştırılarak incelenmiştir . Bu karşılaştırmaları yapabilmek için öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarından Türkiye'de mesleki-teknik eğitimin son durumu saptanmış ; ardından Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği yayınlarından Batı'nın en gelişmiş eğitim sistemlerinde mesleki-teknik eğitimin durumu incelenmiştir .

Mesleki eğitim ve çalışma yaşamı bakımından sorunların saptanmasında Avrupa Birliği'nin belirlediği temel ilkeler ve "Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi"nin ilgili hükümleri, ölçüt olarak kullanılmıştır .

Avrupa Sosyal Şartı (1989) nin en üstün saydığı bazı temel ilkeler şunlardır :

- * Mesleki eğitim hakkı
- * Bilgilendirilme , danışılma ve katılım hakkı
- * Kadın-erkek eşit işleme tabi olma hakkı
- * Çocuk ve gençlerin korunma hakkı
- * Uygun yaşam ve çalışma koşullarına sahip olma hakkı
- * İşyerinde sağlık korunması ve güvenlik hakkı
- * Engellilerin toplum ve çalışma yaşamı ile bütünleştirilmesi hakkı
- * Örgütlenme ve toplu pazarlık hakkı
- * Adaletli ücret alma hakkı

1983 'de yürürlüğe giren "çalışma süresi yönergesi" yle Avrupa'daki işçilere aşağıdaki haklar tanınmıştır :

- * Normalde günde 8 saat gece vardiyası
- * Altı saati aşan çalışma gününde bir dinlenme arası
- * Haftada 48 saati geçmeyen çalışma süresi
- * Yılda en az dört hafta ücretli izin
- * Her gün 11 saat dinlenme süresi
- * Haftada en az 35 saat kesintisiz dinlenme süresi

Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989) nin 32. Maddesinde ise şu hükümler yer almaktadır :

- * Taraf devletler , çocuğun ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel , zihinsel , ruhsal , ahlaksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler .
- * Taraf devletler , bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal , idari , toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar . Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri gözönünde tutularak , taraf devletler özellikle şu önlemleri alır :
 - a) İşe kabul için asgari bir yaş sınırı tesbit ederler ,
 - b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar
 - c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için uygun yaptırımlar öngörür.

BULGULAR VE YORUM

I. Avrupada Eğitimin Başlıca Özellikleri : Yapılan incelemede Avrupanın bazı gelişmiş eğitim sistemlerinin temel özellikleri şöyle bulunmuştur:

FİNLANDİYA

* Temel eğitim , 7-17 yaşlar arası on yıllık bir süreyi kapsamakta olup , parasızdır ve tüm yurttaşlar için zorunludur . Çocukların aldığı dersler arasında ilk yıllardan başlayarak , el sanatları , teknik çalışma , tekstil işleri gibi dersler bulunur . Bu okullarda , sınıf öğretmeni , ders öğretmeni , özel eğitimci ve rehberlik uzmanı olmak üzere dört tür öğretmen vardır .

* Temel eğitimden sonra iki çeşit okul vardır . Biri üniversiteye hazırlayan "gymnasium" , diğeri iş yaşamına hazırlayan "mesleki eğitim kurumları" . Bu ikinci kurum 2 yıldan beş yıla kadar üç ayrı aşamada öğrenci yetiştirir . Öğrencilere önce , iş yaşamının tüm ana branşlarını kapsayan 26 temel program sunulur ve bunlardan kendisi için en uygun olana yöneltilir . Öğrenciler ikinci yıldan başlayarak 260 alt daldan birinde uzmanlaşma kurslarına devam ederler . Çıraklık eğitimi , tüm mesleki eğitimin % 4'ü oranında öğrenciye sahip olup , ağırlık örgün mesleki eğitimdedir . Mesleki eğitimin tümündeki genç ve yetişkin öğrenci sayısı 200.000 , öğretmen sayısı 21.000'dir (1995).

* Kademeler arası geçişler diploma ve giriş sınavı başarısına dayanmaktadır . En yüksek meslek okulu olan AMK kurumları , İsveç distriktshögskola , İngiliz polytechnics, Alman fachhochschule ve Hollandanın hoogeschole okulları ile eşdeğer derece verir.

İSVEÇ

* Temel eğitim 7 yaşından itibaren on yıldır . Programda el becerileri , tekstil , metal / ağaç işleme , ev ekonomisi teknoloji v.b. mesleğe yönelik beceri dersleri zorunlu dersler arasındadır . İlk yıllarda başlayan bireysel rehberlik hizmetiyle her öğrenci kendi yeteneklerine uygun eğitim fırsatları ve mesleki seçenekler hakkında aydınlatılır .

* Temel eğitimi bitiren herkes , zorunlu olmayan en az üç yıllık ortaöğretim kurumlarına devam hakkına sahiptir . Bu kurumlarda ikisi genel (Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler) , ondördü mesleki- teknik olmak üzere onaltı ayrı program vardır .

* İsveç devlet okulları tümüyle parasız olup , öğretim malzemeleri, okul yemeği, okulda sağlık ve bakım hizmeti , ulaşım v.b. masrafların tümü devletçe karşılanır .

* İş çevreleri , kendilerine eleman yetiştirmek üzere işyerlerinde eğitim programları düzenler . Bu programlar eyaletin üniversite ve kolejleriyle işbirliği halinde yürütülür . 20 yaşın üstündeki , yükseköğretime girmemiş gençler yetişkin eğitimi programlarına katılabilir . Yükseköğretime giriş dörtte bir oranındadır .

DANİMARKA

* Temel eğitim , 7-16 yaş arası dokuz yıl , zorunlu ve devlet okullarında parasızdır . Birinci sınıftan başlayarak dokuzuncu sınıfa kadar , öğrencilere eğitimsel ve mesleki rehberlik hizmeti verilir . Bu süreçte çocuğun önce kendi yeteklerinin farkına varması , ilerideki uygun eğitim seçeneklerini ve iş piyasası koşullarını tanınması sağlanır . Dördüncü sınıftan yedinci sınıfa değin , zorunlu dersler arasında tekstil , tasarım , ağaç işleri , metal işleri , ev ekonomisi gibi beceri dersleri vardır . Son iki yılda ise bu tür dersler (teknoloji , medya , tekstil , tasarım , makina bilgisi , elektronik veri işleme gibi meslek dersleri) isteğe bağlı olarak daha ileri düzeyde alınabilir .

POLONYA

* Temel eğitim 7-13 yaş arasındadır . Ardından 16 yaşa değin 3 yıllık zorunlu genel eğitim kurumu "gymnasium" da eğitimsel ve mesleksel rehberlikle öğrenci ilerdeki tercihini belirler

* Tutum testi sonuçlarına göre öğrenci , 3 yıllık "lyceum" a girer . Liseler , klasik , beşeri , matematik teknik veya ekonomi programları uygulayabilir . Bütün bu programlarda Ulusal olgunluk sınavı kapsamında yer alan zorunlu ders konuları vardır . Yüksek öğretime geçişi de bu sınav belirler .

* Meslek okulları ise , öğrencilerini iş piyasasının değişken gereksinmelerine uyum sağlayabilecek teknik işlere hazırlayan , çeşitli ders programlarına sahip iki yıllık eğitim kurumlarıdır .

* Tamamlama lisesi ise , ortaöğrenimden sonra olgunluk sınavına girip yükseköğretime geçmek isteyen , karar değiştirmiş meslek okulu mezunları içindir .

* Yükseköğretim iki ayrı türdedir : (1) Akademik okullar ve (2) Meslek Okulları Her ikisini mezunları da doktora kadar devam edebilirler .

ORTAK ÖZELLİKLER

Gelişmiş ülkelerin hemen hepsinin eğitim sistemlerinde başlıca şu özellikler bulunmaktadır :

* Okuma-yazma oranı yüksektir ve okumaz-yazmazlık sorunu kalmamıştır ,

* Temel eğitim zorunlu ve dokuz - on yıllık bir devlet hizmetidir . Temel eğitim 16-18 yaşa değin sürdüğünden , yaygın eğitim programlarına giriş yaşı yaklaşık 20 'dir .

* Okullaşma oranları her kademede yüksektir .

* Yöneltmeye erken yaşta başlanıp , bilimsel rehberlik hizmeti verilerek ; bireylere ilgi , istek ve yetenekleri dorultusunda çok seçenekli eğitim programları sunulmaktadır ,

* Toplumun gereksinimleri doğrultusunda planlı bir eğitim verilmektedir ,

* Mesleki-teknik alanda ara insangücü ve üst düzey teknokratlar nicel ve nitel yeterlikte yetiştirilmektedir ,

* İleri teknolojiyle yüksek verimlilik elde edilmektedir ,

* Eğitim - insangücü - istihdam ve üretim ilişkisi kurulmuştur ,

* Gelişmiş ulaşım , bilgilenme , iletişim araç ve olanakları vardır ,

* Tarımda ileri teknolojiyle insan emeğinin payı azaltılmış , bu bağlamda nüfusun çoğunluğu kırsal kesimden büyük kentlerdeki hizmet sektörüne kaymıştır ,

* Eğitimde fırsat ve olanak eşitliği koşulları yaratılarak , yoksul veya özürlü olma gibi

engellere dayalı ayrımcılıklar giderilmiştir ; temel eğitimden yükseköğretime değin engelli öğrenciler için özel eğitim programları vardır .

* Örgün ve yaygın eğitim bütünleşmesi sağlanarak , eğitim sistemi toplumun tüm kesimleri için yaşamboyu bir süreç haline getirilmiştir ,

* Eğitim kurumlarında katılımcı yönetim yoluyla insan hakları güvence altına alınmıştır ,

* Okullarda yarı-merkeziyetçi bir yönetim vardır. Ulusal eğitim kurulunun belirlediği genel esaslar çerçevesinde yöresel gereksinmelere göre farklı programlar uygulanabilir

* Öğretmen / öğrenci oranı , yaklaşık 10 öğrenciye 1 öğretmen dşecek biçimdedir . Ayrıca uzman öğretmenlerin bulunması öğretmenin nicel ve nitel yeterliliğini göstermektedir .

* Eğitim , devlet okullarında parasız yapılır ; okul masrafları devletçe karşılanır .

* Ortaöğretimde öğrencilerin çoğunluğu mesleki-teknik programlara yönelmektedir .

* Ortaöğretim ve yükseköğretimde programlar genel ve mesleki-teknik olmak üzere ikiye ayrılır . Çocuğun topluma ve iş yaşamına uyumunu sağlayacak bazı teknolojik beceriler temel eğitimde kazandırılmaya başlanır .

II. Türkiye'de Eğitimin Başlıca Özellikleri : Bugün Türk Eğitim Sisteminde bazı gerçekler şöyledir :

* Okumaz - yazmazlık sorunu yetişkin nüfusta yaklaşık % 20 oranındadır.

* Okur - yazarlık ise yetişkin kadınlarda % 71.95 iken, erkeklerde % 88.78 oranındadır . Bu oran yoksul kırsal kesime ve doğuya doğru gidildikçe kadın nüfusta daha fazla düşmektedir (DİE,1990) .

* 6 Yaş ve yukarısı nüfusun % 81.7'si okuma - yazma bilmeyenlerden, diplomasız okur-yazarlardan ve ilkökul mezunlarından oluşmaktadır (Kaya, 1994) .

* 25 Yaşın altında yaklaşık 11 milyon çocuk /genç örgün eğitim sisteminin dışındadır (Kaya, 1994).

* Yıllık enflasyon oranının % 150, devalüasyon oranının % 130 olması (DİE, 1994) ; kişi başına düşen ulusal gelirin düşük oluşu ; adaletsiz gelir dağılımı ve paralı eğitim v.b. etmenler , eğitim hizmetinden halkın çoğunluğunun yararlanmasını engellemektedir.

* Kalkınma programları uyarınca , ortaöğretim çağ nüfusunun %30'u genel, %70'i mesleki-teknik ortaöğretimde okullaşmalıdır. Oysa bugün, ortaöğretimde toplam okullaşma oranı % 53 olup, bu öğrencilerin %30.6'sı genel , % 22.4'ü mesleki- teknik liselerdedir (VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı,1996).

* "Ulusları kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir" diyen Atatürk'ün ülkesinde Köy Enstitüleri gibi kurumların kapatılmasıyla 1951 - 1993 arasında öğretmen okullarındaki artış , eksi % 6.4 (!) iken , imam-hatip okullarındaki artış % 452 olmuştur (Kaya,1994).Sayıları bugün 605 olan bu liseler ortaöğretimde öğretmen sayısı bakımından da ayrıcalıklı kurumlardır. Yaklaşık 10 öğrenciye 1 öğretmen düşmektedir . (MEB , 1998 Bütçe Raporu)

* Yaygın eğitimde sayısal üstünlük ise , " kurs sayısı 4.164'ü bulan, katılanların %97'si 12-16 yaş arasında çoğunluğu kız çocuğu olan kuran kusları" (Okçabol, 1994) na aittir.

* İlkokula birlikte başlayan her 1000 çocuktan yalnızca 80'i bir yükseköğrenim kurumunu bitirmektedir"(MEB,1993).

Çalışma yaşamı ve yaygın mesleki teknik eğitim alanında çocuklar açısından durum şöyledir: Türkiye'de 6-14 yaş gurubundaki yaklaşık 12 Milyon çocuğun % 8.5'u çalışıyor görünmektedir (DİE ,1994) . DİE tarafından 1993'de yapılan Hanehalkı İşgücü Anketine göre ise , 12-19 yaş arasındaki 10 milyona yakın çocuğun 3.4 milyonu (%34) çalışmakta ve çalışan çocuklar 12-14 yaş gurubunun % 18.8 ini, 15-19 yaş gurubunun ise % 43.8 ini oluşturmaktadır .

MEB ve ILO işbirliğiyle yapılan "Çıracılık Eğitimi Araştırması" (1997) sonuçlarına göre :

* Çıracık öğrencilerin büyük çoğunluğu ilkökul mezunu olmakla birlikte , daha üst düzeyde genel eğitimden sonra , çıracık eğitimine gelenlerin oranı % 20 dir. Ayrıca, Çıracık öğrencilerin dörtte biri işyeri değişikliğinin yanı sıra meslek değişikliği de yapmaktadır .Bunlardan % 15 i işini hiç sevmemektedir. Bu durum , "yöneltme" ve "planlılık" ilkelerine uyulmamasının bir sonucu olarak yorumlanabilir .

* Çıracak öğrencilerin % 56 'sı 14 yaşından önce işe başlamaktadır . 14 yaşında çıraklık eğitimine kayıt yaptıranları oranı % 11 bulunmuştur . Bu durum , çocukların bir süre sözleşmesiz çalıştıktan sonra , çıraklık eğitimine kayıt olduklarını gösterebilir .

* Sözleşmesiz çalışan çırakların sözleşmeli olanlara oranı % 15 dir.

* Çıracak çalıştıran işyerlerinin % 33 'ünde tuvalet , % 79 'unda duş yoktur ; acil durumda ilk yardım olanağı % 43 , işyerinde hekim sayısı ise yalnızca % 8,7 oranındadır ; işyerlerinin yaklaşık yarısında ısıtma ve havalandırma sorunu ile birlikte , güvenlik önlemi de alınmadığı , üçte ikisinde iş kazalarına karşı uyarı levhası bulunmadığı , % 80'inde işlerin uzun süre ayakta kalmayı gerektirdiği saptanmıştır .

* Çıracak öğrencilerin yaklaşık yarısı günde 10-11 saat çalıştırıldıklarını , asgari ücretin % 30'undan daha az ücret aldıklarını ve fazla çalışma karşılığı ek ücret verilmediğini belirtmiştir ; % 37,6 sı hiç yıllık izin kullanmamakta , % 19,3 ü hafta sonu tatili yapmamakta , yıllık izin kullananların üçte ikisi bu süre içinde ücret almamaktadır .

* İşverenler , çırakların % 23,7'sinin yetişkinlerle aynı işi yaptıklarını ; çırak öğrencilerin çoğunluğu ise işini yorucu bulduklarını ifade etmişlerdir . Çırakların % 75-80 i ağır işlerde çalışmaktadır . Meslek öğrenme amacıyla çıraklığa başladığını ifade eden öğrencilerin % 62, 6 'sı bir üst öğrenime devam etmek istemektedir . Türkiye'de yaygın meslek eğitimi ortaöğretim düzeyinde olduğundan yetersiz kalmaktadır .

SONUÇ

Toplumsal sistemin bir alt sistemi olan eğitim sisteminin var olma gerekçesi nedir? Eğitim sistemi , toplumun çağdaş uygarlık hedefine ulaşmak için gereksinme duyduğu sorun çözücü nitelikleri bireylere kazandırmak için vardır .

Türkiye'de Cumhuriyetin ilk yirmi yılında kaydedilen gelişmeler, daha sonraki elli yılda aynı hızla sürdürülemediği gibi, üstelik Atatürkçü ilkelere sapma olduğu için, Cumhuriyetle gelen kazanımlardan da ödün verilmektedir. Ülkede yoksulluk, işsizlik, eğitimsizlik, üretimsizlik, istikrarsızlık, güvencesizlik gibi sosyal ve ekonomik sorunlar giderek artmaktadır. Bu sorunların kaynaklarından biri de örgün ve yaygın mesleki -teknik eğitim alt sistemindeki yetersizliklerden kaynaklanmaktadır . Özellikle mesleki-teknik eğitim alt sisteminde yapılması gerekli düzeltme ve geliştirme çalışmaları , gereksinme duyulan ara insan gücünün yetiştirilmesini sağlayarak , birçok sosyal ve ekonomik soruna çözüm üreteceği gibi , eğitim sisteminin diğer alt sistemlerine ve giderek tüm toplumsal sisteme yansiyacaktır. Ancak o zaman Atatürkçü kalkınma projesindeki üretim - tüketim dengesine kavuşmuş , kendi kendine yeten bir Türkiye yaratılmış olacaktır .

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Genel Öneriler

* Öncelikle partiler üstü bir "eğitim üst kurulu" oluşturulmalı ve bu kurul hükümetlerin kendi istekleri yönünde değiştiremeyeceği bir devlet politikasıyla, eğitim sisteminin yasal amaçlar doğrultusunda işlemlerini denetleme sorumluluğunu üstlenmelidir. Ayrıca bu kurul, bilimsel temelde yapılacak eğitim planlamalarına uygun yürütme yapılması için Ulusal Eğitim Bakanlığını uyaramalıdır .

* Korunması Anayasa ile güvence altına alınmış devrim yasalarının eğitimle doğrudan ilgili 1924 Eğitim Birliği Yasasına aykırı uygulamalara son verilmelidir. Bu yasa ile "çağdaş kültürdeki pozitif bilimlerin eğitim programlarında yer alması sağlanmıştır ve tüm eğitim kurumları Milli Eğitim Bakanlığına bağlanarak dini eğitimden laik eğitime geçilmiştir. "Eğitim sistemi ayrımcılıktan kurtarılarak , halkçı bir anlayışla gelişme gücü kazanmıştır .

* Ülke çapında eğitim-insangücü-istihdam ilişkisi kurularak , geliştirilecek eğitim planlamalarına uygun yürütme yapılabilmesi için gereken yasal düzenlemeler gerçekleştirilmelidir .

* Bir kamu hizmeti olarak eğitim , parasız olmalı ve okul masrafları devletçe karşılanarak , halk çocuklarına eşit fırsat ve olanaklar yaratılmalıdır .

* Eğitim kurumları kendi iç işleyişlerinde özerk, demokratik bir yönetimle yerel gereksinimleri karşılayabilmeli ancak Türk Eğitim Sisteminin amaçlarına uygunluğu bakımından "eğitim üst kurulu"na denetlenmeli. Seçilmiş temsilcilerden oluşan "okul yönetim birimi" her yıl yenilenmelidir.

* Köy Enstitüleri, Halk Evleri gibi özyönetimli ve özkaynaklı, üretken ve sorun çözücü nitelikler kazandıran eğitim modelleri geliştirilmelidir.

* Eğitimde fırsat eşitsizliklerinin giderilmesi için önlem alınmalı, özörlülere her alanda eğitim fırsatlarının sağlanması da bu kapsam içinde ele alınmalıdır.

I. Örgün Eğitim için Öneriler :

* On yıl süreli zorunlu temel eğitim uygulamasına geçilmeli ve bu hizmetin tüm çağ nüfusuna verilebilmesi için gereken koşullar devletçe hazırlanmalıdır .

* İlköğretim alt sisteminde temel yaşamsal bilgi ve beceriler kazandıran " temel eğitim" uygulamasına geçilmelidir . Yatılı bölge okulları artırılmalı ; üretime dönük biçimde programlanacak bu okullar -köy enstitülerinde olduğu gibi- gereksinimlerini kendi olanaklarıyla karşılamalı ; toplu yaşama elverişli olarak hazırlanan bu eğitim ortamında bilim-sanat- zanaat ve teknik ürünleri yaratılıp, yaşatılabilmeli ve yöreye hizmette kullanılabilmelidir.

* Ortaöğretim genel ve mesleki-teknik olmak üzere aşağıdaki gibi iki alt sistemden oluşmalıdır:

Genel ortaöğretim , temel eğitimde bilim adamı olmaya yöneltilmiş öğrenciyi üç yıllık bilimsel eğitimle üniversiteye hazırlar. Çok seçenekli genel kültür, bilgisayar ve yabancı dil dersleri de programa dahildir. Mezunlar üniversiteye gidemezse bilimsel araştırmalarda yardımcı eleman olarak çalışabilir.

Mesleki-teknik ortaöğretim , temel eğitimde belirli bir meslek alanına yöneltilmiş öğrenciyi dört yıllık mesleki-teknik beceri eğitimi verir.Çok seçenekli derslerin bulunduğu bu kurum mezunları usta düzeyinde ara insan gücü olarak iş yaşamına geçebilir ya da yetiştirildikleri yönde mesleki-teknik yüksek okullara devam ederek uzmanlaşabilirler.

* Ülkemizin insangücü ve istihdam gereksinimi doğrultusunda çok amaçlı programlar geliştirilmeli ve dengeli dağılım sağlanmalıdır. Gerçek gereksinimlere nicel ve nitel bakımdan uygun ara eleman yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

* Öğretmen yetiştirme alt sistemi yeniden düzenlenmeli ; başarısı uluslararası platformlarda onaylanmış Köy Enstitüleri deneyiminden yararlanılmalıdır. Özellikle yatılı bölge ortaöğretim programlarında " köy enstitüsü" örneğinin iş eğitimi ilkesi temel alınmalıdır.

* Politik özel çıkarlar uğruna öğrenciyi ulusal kültürümüze yabancılaştırarak iç ve dış düşman işbirliğiyle , son çözümlemede yayılmacılık ve sömürgeciliğe hizmet eder durumdaki ortaöğretim kurumları kaldırılmalı , çokamaçlı okula dönüştürülmelidir.

Örnek: Osmanlı medreselerini çağrıştıran imam-hatip liseleri ..

Osmanlı yabancı ve azınlık okullarını çağrıştıran özel kolejler , anadolu liseleri...

* Yabancı dilde eğitim, öğrenmeyi zorlaştırdığı ve özkültürden uzaklaşmaya yol açtığı için kaldırılmalı , eğitim dili Türkçe olmalıdır . Çeşitli yabancı dil dersleri seçmeli olarak programlarda yer alabilir.

* Laik eğitim ilkesine ters düştüğü için dinci eğitime son verilmeli. ancak isteyen öğrencilerin alabileceği din felsefesi, dinler tarihi gibi seçmeli kültür derslerine programlarda yer verilebilir.

* Milli Eğitim Temel Yasasının 6. ve 31. maddelerinde 1983'de yapılan değişiklikler iptal edilmeli ve zorunlu din dersi uygulamasına ve özellikle fazla sayıda yetiştirilen imam-hatip lisesi mezunlarına tüm üniversite kapılarını açmak için yapılan, "her türlü ortaöğretim mezununun yükseköğretimin her alanına aday sayılması" uygulamasına son verilmeli ;ortaöğretim mezunları ancak yetiştirildikleri yönde yükseköğretime devam edebilmelidir.

* Ortaöğretim kurumlarında yöneltme işlerini yürütebilecek nicelik ve nitelikte uzman danışman ve rehberler görevlendirilmeli , özellikle "öğretmenlik mesleğine yöneltme" yapılırken öğrencinin ilgi-istek ve yeteneği yanında duygusal dengesine de çok dikkat edilmelidir.

* Ortaöğretim kurumları, kaynakların ortak kullanımı sağlanacak biçimde kampus modeli içinde birbirine yakın yapılmış ve çok amaçlı programlanmış olmalı ; programlar arası yatay ve dikey geçişler kolaylaştırılmalı ,

* Öğretmenlerin nicel ve nitel yeterlilikleri hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimle yükseltilerek, özel dersanelere öğrenci akışı önlenmeli ve bu kurumlara gereksinim azaltılarak , kapatılmaları gerçekleştirilmelidir.

* Ortaöğretim kurumları yönetilenlerin temsilcilerinden oluşan belirli süre için seçilmiş bir "yönetim ekibi"nce özyönetimli, demokratik bir biçimde yönetilmeli ; iç işleyişi düzenlemede özgür olan bu ekip, okulun amaçlarını Türk Eğitim Sisteminin genel amaçlarına uygun olarak gerçekleştirmede merkezi denetim organına karşı sorumlu olmalı.

* Yükseköğretim, üniversite ve yüksekokul olmak üzere iki ayrı alt sistemden oluşmalıdır:

Üniversite, bilim adamı yetiştirme programlarına sahip, bilimsel araştırma birimleri olan, öğrencisini genel ortaöğretimden alan, yedi yıl süreli özerk bir bilim merkezidir.

Yüksekokullar ise, uzman meslek adamı yetiştirme programlarına sahip, meslek geliştirme merkezleri olan, öğrencisini mesleki-teknik ortaöğretimden alan, mezunlarının istihdam edileceği iş alanlarıyla ilişkili beş yıllık öğretim kurumlarıdır.

II. Yaygın Eğitim için Öneriler :

* Atatürk döneminde millet mektepleri ve halkevleri gibi kurumların yaygın hizmeti daha sonraki dönemlerde de sürdürülebilseydi, 1960'larda çözülebilecek olan (Kodamanoğlu ,1964) okumaz-yazmazlık sorunu hala devam etmektedir. Yaygın eğitim alanında ilk hedef, okur-yazarlığın tüm yurttaşlara kazandırılmasıdır.

* Yetişkin eğitimi etkinliklerine öncelikli grupların (kız çocukları ve kadınlar ; kırsal kesimde ve gecekondualarda yaşayanlar v.b.) katılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalı, eşitsizlik sorununun çözümü gerçekleştirilmelidir.

* Demokrasi için eğitim çalışmaları toplumun tüm kesimlerine ulaştırılabilir. Özellikle mevcut kamu çalışanları insan hakları , toplum hizmeti ilkeleri gibi konularda hizmet içi eğitimden geçirilmelidir.

* Örgün ve yaygın eğitimin bütünleşmesi sağlanarak, mevcut olanaklardan en fazla yarar sağlanmalıdır (Gece, hafta sonu ve yaz kursları düzenlenmesi gibi.).

* Halk eğitimine bir bilim alanı olarak önem verilmeli ve yapılan araştırmalardan uygulamada yararlanılmalı, halk eğitimi araştırma merkezleri kurulmalıdır. Halk eğitimcilerin yetiştirilmesinde nicelik ve nitelik geliştirilmeli ; gönüllü hizmetlerinden de yararlanılmalıdır.

* Halk eğitim merkezleri ve çıraklık eğitim merkezleri geliştirilmeli ; çok amaçlı programlarla ilk/orta/ yüksek çeşitli kademelerde yeterliğe ulaştıran ve belge veren eğitim merkezleri haline getirilmelidir. Aile eğitim merkezleri açılmalı ve erken çocuk eğitiminde ana-babaların potansiyelinden yararlanılmalıdır.

* Kırsal kesim, kentteki gecekondu semti, pozitif kutup alanları gibi yerlerde "toplum kalkınması" çalışmaları başlatılmalıdır. Halk eğitimi amacına yönelik olarak kitle iletişim araçlarından daha fazla yararlanılmalı ; özel radyo ve televizyonlarda da eğitim programlarına yer verilmesi sağlanmalıdır.

* Halk eğitiminde bilimsellik ve laiklik ilkelerine ters düşen uygulamaların tümüne son verilmelidir. Ulusal eğitimin yasal amaç ve ilkelerine aykırılıklara giderilmelidir. Kuran kursları ciddi bir denetim altında tutulmalıdır. Gereksinme fazlası ve amacı dışında çalışan kurslar kapatılmalıdır. Halk eğitim hizmetleri yasal ilkeler gereğince geliştirilmeli ; yaygın eğitim yaygınlaştırılmalıdır.

* Çıraklık Eğitiminde öncelikle :

1. Mesleki rehberlik hizmeti verilmelidir .
2. Çıraklık eğitimi tanıtımı daha iyi yapılarak yaygınlaştırılmalıdır .
3. Çıraklık eğitimine daha fazla ödenek ayrılarak, gereksinimler karşılanmalıdır .
4. Denetim yapılmalıdır ; "çıraklık eğitimine uygunluk" belgesi olmayan işyerlerine çırak alma izni verilmemelidir .
5. Yalnızca ortaöğretim değil , yükseköğretim düzeyinde de yaygın mesleki - teknik eğitim verilmelidir
6. İşveren ve ustalara hizmetiçi eğitim verilmeli ; olumsuz tutumları önlenmelidir .
7. Sağlık koşullarına uygunluk kontrol edilmeli ve sıklıkla sağlık taramaları yapılmalıdır
8. Çıraklık eğitiminde sosyal imkanlar artırılmalıdır .

Bu konuda izlenmesi gereken politikaları dört temel ilke yönlendirmelidir :

- * Çocukların tam gün çalışma yaşamına atılmalarının geciktirilmesi
Sekiz yıllık zorunlu temel eğitimin her çocuk için ulaşılabilir olması
Çalışma yaşı alt sınırının temel eğitim sonrasında 16 yaşa yükseltilmesi
- * Çalışma koşullarının çocuğun sağlığını ve gelişimini engellemesinin önlenmesi
Ağır ve riskli işlerde çocuk çalıştırmanın yasaklanması
İşyerlerinin sağlık ve güvenlik açısından denetlenmesi
Uygulanan ceza yaptırımlarının caydırıcılığının artırılması
Organize sanayi sitelerinde sağlık, psikolojik danışmanlık ,v.b. hizmetin verilmesi
Dinlenme arasında çocukların gereksinmelerini karşılayacak tesisler kurulması
- * Çocukların çalışmaya başlar başlamaz her türlü sosyal güvenlikten yararlandırılması
İşverenlerin özendirilmesi , denetimlerin daha etkili kılınması
Tüm çırakların Çıraklık Eğitim Merkezine kaydolmasının sağlanması
Çocuğun çalışma süresinin emeklilik sigortası kapsamına alınması
- * Çalışan çocukların tümüne etkili bir meslek eğitimi verilebilmesi gerekmektedir .

Son söz olarak , 18 yaş öncesi çalışmak zorunda kalınmayan , 18 yaş sonrası ise kişilerin ilgileri, istekleri ve yeteneklerine uygun biçimde yetiştirilmiş olarak ülke gereksinmelerini karşılamak üzere çalışma haklarını kullanabildikleri bir Türkiye'nin ivedilikle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Alkan , C., ve Ark., Mesleki Teknik Eğitimin Esasları , Gazi Üniversitesi yayını , Ankara , 1988.
Çıracılık Eğitimi Araştırması , MEB ve ILO işbirliği ile hazırlanmıştır. Ankara ,1997 .
Çocuk Hakları Sözleşmesi , Resmi Gazete , 27.1.1995 , sayı. 22184 .
Çocuk Hakları Çalışma Günleri , İzmir Tabip Odası , 1996 .
Mesleki ve Teknik Eğitim , MEB Basımevi ,1997 .
Milli Eğitim Bakanlığı 1998 Yılı Bütçe Raporu .
Milli Eğitim Şurası , MEB Basımevi , Ankara , 1996 .
Reform of the Education System , Ministry of National Education , Warshaw 1998.
Serving the Nation , National Board of Education , Helsinki , Finland ,1995.
Sosyal Avrupanın Geliştirilmesi , Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği yayını , Ankara , 1997 .
VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı,1996 - 2000 .